

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИБОРЧИХ СИСТЕМ УКРАЇНИ ТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Виборча система — важливий фактор в політичному житті будь-якої країни. Досліджені особливості виборчих систем двох країн — України та Російської Федерації та проведений їх порівняльний аналіз.

Ключові слова: виборча система, органи державної влади, закон, президент, депутати.

Abstract

The electoral system — an important factor in the political life of any country. The peculiarities of the electoral systems of the two countries — Ukraine and Russia and conducted comparative analysis.

Keywords: electoral system, public authorities, the law, the president, deputies.

Вступ

Виборча система — це порядок формування виборчих органів держави та органів місцевого управління (самоврядування) на основі Конституції та законів. Розрізняють такі виборчі системи: мажоритарна, пропорційна, змішана.

Органи державної влади формуються двома способами: шляхом виборів і шляхом призначення. Однак і призначення на вищі посади в органах виконавчої та судової влади здійснюються виборчими органами. Таким чином, вибори дають вищу початкову легітимність всій структурі органів державної влади [1].

Виборчі системи: теорія питання

В сучасній Україні діє змішана виборча система, яка закріплена правовою основою: Закон України "Про вибори народних депутатів України" від 17 листопада 2011 року, "Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів" від 4 вересня 2015 року.

1. Місцеві вибори є вільними та відбуваються на основі гарантованого Конституцією України та цим Законом загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

2. Вибори депутатів сільських, селищних рад проводяться за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних виборчих округах, на які поділяється територія відповідно села (кількох сіл, жителі яких добровільно об'єдналися у сільську громаду), селища, територія утвореної відповідно до Закону України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" об'єднаної сільської, селищної територіальної громади (далі — територія об'єднаної сільської, селищної територіальної громади).

3. Вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах рад проводяться за пропорційною виборчою системою в багатомандатному виборчому окрузі за виборчими списками місцевих організацій політичних партій (далі - виборчі списки) із закріпленням кандидатів за територіальними виборчими округами, на які поділяється багатомандатний виборчий округ, що збігається з територією відповідно Автономної Республіки Крим, області, району, району в місті, територією міста згідно з існуючим адміністративно-територіальним устроєм або територією утвореної відповідно до Закону України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" об'єднаної міської територіальної громади (далі - територія об'єднаної територіальної міської громади).

4. Вибори міського (міст, кількість виборців у яких дорівнює або є більшою ніж 90 тисяч) голови проводяться за мажоритарною системою абсолютної більшості в єдиному одномандатному

виборчому округу, що збігається відповідно з територією міста згідно з існуючим адміністративно-територіальним устроєм або територією об'єднаної міської громади (далі — територія міста).

5. Вибори сільського, селищного, міського (міст, кількість виборців у яких є меншою ніж 90 тисяч) голови проводяться за мажоритарною системою відносної більшості в єдиному одномандатному виборчому округу, до якого входить територія відповідного села (кількох сіл, жителі яких добровільно об'єдналися у сільську громаду), селища, територія об'єднаної сільської, селищної громади (далі — територія села, селища), територія міста.

6. Вибори старости проводяться за мажоритарною системою відносної більшості в єдиному одномандатному виборчому округу, до якого входить територія відповідного населеного пункту (села або селища) у складі об'єднаної сільської, селищної, міської територіальної громади [2].

Інформація про кількість виборців, виборча адреса яких віднесена до території кожного міста, а також про виборчу систему, за якою проводяться вибори міського голови відповідно до частин четвертої та п'ятої цієї статті, оприлюднюється Центральною виборчою комісією на її офіційному веб-сайті, а також у загальнодержавних та/або відповідних місцевих засобах масової інформації не пізніше як за 5 днів до дня початку виборчого процесу відповідних чергових, позачергових місцевих виборів станом на 1 число поточного місяця.

Змішана система виборів народних депутатів України, що встановлена, має такі особливості: по-перше, застосовується принцип так званого «паралельного комбінування», тобто і за мажоритарною системою відносної більшості, і за пропорційною системою обирається однакова кількість народних депутатів України — 225, по-друге, багатомандатний округ визначено як загальнодержавний виборчий округ, по-третє, використовується принцип «жорстких» списків, коли до виборчого бюлетеня заноситься лише 5 перших прізвищ кандидатів у депутати, і виборець віддає свій голос за той чи інший виборчий список партії, виборчого блоку партій у цілому, по-четверте, при застосуванні пропорційної виборчої системи використовується відповідний «загороджувальний бар'єр», тобто для того, щоб взяти участь у розподілі депутатських мандатів, партія (блок) повинна набрати не менше ніж 4% голосів виборців від тих, які взяли участь у голосуванні.

Щодо права бути обраним, тобто пасивного виборчого права, то виборчим законодавством воно розглядається по-різному. Так, народним депутатом України може бути обраний громадянин України, який має право голосу, на день виборів досяг 21-річного віку і постійно проживає на території України протягом останніх п'яти років. Президентом України може бути обраний громадянин України, який досяг 35-річного віку, має право голосу, проживає в Україні протягом 10 останніх перед днем виборів років і володіє державною мовою. А депутатом місцевої ради та сільським, селищним, міським головою може бути обраний громадянин України, який на день виборів досяг вісімнадцяти років та має право голосу [3].

Стосовно виборчої системи в Росії у п.2 статті 32 Конституції говориться про те, що «Громадяни Російської Федерації мають право обирати і бути обраними до органів державної влади та органи місцевого самоврядування, а також брати участь у референдумі». У тій же статті, але вже в 3 пункті визначається коло осіб, позбавлених виборчого голосу: «Не мають права обирати і бути обраними громадяни, визнані судом недієздатними, а також утримуються в місцях позбавлення волі за вироком суду». Це єдине обмеження дозволяє говорити про загальне виборче право в Російській Федерації. Загальне, рівне виборче право при таємному голосуванні закріплюється в 81 статті Конституції [4].

Активне виборче право громадяни РФ отримують з 18 років, а пасивне, або право бути обраними до Державної думи з 21 року, на пост президента з 35 років, за умови десятирічного постійного проживання на території країни. При цьому участь у виборах є добровільним.

Вибори президента Російської Федерації поводиться у федеральному виборчому округу, який включає в себе всю територію країни.

У Держдуму обираються 450 депутатів, з них 225 — по одномандатних округах (1 округ — один депутат) і 225 по федеральному виборчому округу, пропорційно кількості голосів, поданих за федеральними списками кандидатів у депутати. У першому випадку обирається швидше за особистість, у другому партія, блок партій або інше громадське об'єднання.

Таким чином, у Російській Федерації діє змішана виборча система. В одномандатних округах вибори здійснюються на основі мажоритарної системи відносної більшості [5].

Рада Федерації — верхня палата Федеральних зборів Російської Федерації, що складається з 170 членів (сенаторів). Згідно з Конституцією Росії, до Ради Федерації входять по два представники кожного із 85 суб'єктів РФ (22 республіки, дев'ять країв, 46 областей, три міста федерального значення, одна автономна область і чотири автономних округи).

Рада Федерації є постійно діючим органом; її засідання відбуваються у разі необхідності, але не рідше, ніж раз за два місяці. Рада Федерації приймає постанови за питаннями, які входять до її повноважень згідно з Конституцією Російської Федерації. Постанови Ради Федерації приймаються більшість голосів від загального числа членів Ради Федерації, якщо інший порядок прийняття рішень не передбачений Конституцією Російської Федерації [6].

Отже, у російській виборчій системі представлені два протилежних по впливу на партійну систему типу виборчих правил. Облікова система з максимальною величиною округу повинна забезпечувати високий ступінь пропорційності при розподілі місць на основі отриманих голосів, і тим самим посилювати фрагментацію. У своєю чергу, система простої більшості з мінімальним розміром округу обмежує рівень пропорційності і зменшує кількість партій. Слід зазначити, що важливим елементом прийнятої в Росії вибірково системи є 5%-ий бар'єр. Введення загороджувального бар'єру в рамках пропорційної системи аналогічно по своєму ефекту зменшення величини округу. Іншими словами, пропорційна система з високим «загороджувальним» бар'єром схильна обмежити ефективне число партій.

У одномандатних округах вибори здійснюються на основі мажоритарної системи відносної більшості. У федеральному округу відбір ведеться за пропорційним принципом, але пропорційність ця торкається тільки тих партій, блоків і т. п., які переступили семипроцентний бар'єр, т. е. отримали не менше за 7% голосів з числа тих, що брали участь у виборах. Ті, хто не добрав цієї цифри, втрачає всі свої голоси, а також право на представництво в Думі. Досить жорсткі кількісні вимоги передбачаються і на етапі передвиборної кампанії. Так, кандидат на місце в Думу повинен собрать не менше за 200 тис., а на пост президента — не менше за 1 млн підписів своїх прихильників, при цьому на один суб'єкт Російської Федерації повинно доводитися не більше за 7% необхідних загальних числа підписів. Якщо ж таких «мільйонерів» виявиться декілька і жоден з них не зуміє залучити в першому турі виборів більше за половину виборців, що беруть участь в голосуванні, то не пізніше ніж через 15 днів після підрахунку голосів призначається другий тур, в якому боротьба завершується виборчим поєдинком двох кандидатів, що набрали найбільшу кількість голосів в першому турі.

Ще одним безпосереднім вираженням народної влади є референдум. Референдум — проведення таємного голосування за твердженням або нетвердженням, вираженню згоди або незгоди з яким-небудь важливим документом, діями глави держави, парламенту, уряду.

Ініціатива проведення референдуму РФ належить не менш ніж двом мільйонам громадян РФ, що мають право на участь в референдумі.

Конституційним Зборам у разі винесення на референдум проекту нової Конституції РФ. Референдум РФ призначає Президент РФ шляхом видання спеціального указу.

На референдум не можуть винестися питання, що стосуються зміни статусу суб'єктів Федерації, дострокового припинення або продовження терміну повноважень Президента РФ і палат Федеральних зборів, прийняття і зміни федерального бюджету, введення або скасування податків і зборів, а також звільнення від їх сплати; вживання надзвичайних і термінових заходів безпеки; амністії і помилування, що обмежують або скасовуючі загально визнані права і свободи людину і громадянина і конституційні гарантії їх реалізації.

На даний момент в РФ діє пропорційна виборча система. У цій системі, як і в будь-якій системі, є свої плюси і мінуси.

До достоїнств пропорційної системи відноситься те, що органах влади, що сформувалися з її допомогою представлена реальна картина політичного життя суспільства, розставлення політичних сил. Вона забезпечує систему зворотного зв'язку між державою і організаціями цивільного суспільства, в результаті сприяє розвитку політичного плюралізму і мнонопартійності.

Висновки

Виборча система України та РФ суттєво відрізняються. В Україні існує єдина Верховна Рада України.

Законодавчим і представницьким органом державної влади (парламентом) Російської Федерації є Федеральні Збори Російської Федерації (ст. 94 Конституції РФ). Це постійно діючий орган (ст. 99 Конституції РФ). Федеральні Збори складаються з двох палат: верхня палата — Рада Федерації (повне іменування — Рада Федерації Федеральних Зборів Російської Федерації) і нижня палата — Державна Дума (повне іменування — Державна Дума Федеральних Зборів Російської Федерації). Рада Федерації і Державна Дума засідають окремо, але можуть збиратися спільно для заслуховування послань Президента Російської Федерації, послань Конституційного Суду Російської Федерації,

виступів керівників іноземних держав. До Ради Федерації входять по два представники від кожного суб'єкта Російської Федерації: по одному від виконавчого і законодавчого органу влади суб'єкта. Оскільки склад Російської Федерації через об'єднання суб'єктів федерації змінювався, то відповідно змінювалося і кількість членів Ради Федерації [7].

Порядок формування Верховної Ради України та Державної Думи РФ однакові. Головна відмінність це наявність в РФ двох палат: верхня палата і нижня палата.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Выборча система [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B8%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B0_%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0
2. Закон України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>
3. Выборча система, особливості виборчої системи України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pidruchniki.com/1212012446889/pravo/viborcha_sistema_osoblivist_viborchoyi_sistemi_ukrayini
4. Выборче право і виборча система в Російській Федерації [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ua-referat.com/%D0%92%D0%B8%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B5_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE_%D1%96_%D0%B2%D0%B8%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B0_%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0_%D0%B2_%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B9_%D0%A4%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97
5. Выбори в Державну думу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%8B%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8B_%D0%B2_%D0%93%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%83%D1%8E_%D0%B4%D1%83%D0%BC%D1%83_\(2016\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%8B%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8B_%D0%B2_%D0%93%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%83%D1%8E_%D0%B4%D1%83%D0%BC%D1%83_(2016))
6. Рада Федерації [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D0%B0_%D0%A4%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97
7. Федеративний устрій Росії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8_%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B5_%D1%83%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B9%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%B8

Дмитро Ігорович Гарбуз — студент групи ТКп-136, факультет радіотехніки, зв'язку та приладобудування, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: coin_kl@mail.ru.

Науковий керівник: *Віктор Васильович Кавка* — канд. істор. наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, Вінниця.

Dmitry I. Garbuz — Department of Radio Engineering, Communications and Instrumentation, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: coin_kl@mail.ru.

Supervisor: *Victor V. Kavka* — Cand. Sc. (History), Assistant Professor of Chair of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.